

Závodná milícia je dôležitá zložka obrany našej výroby oproti škodcom vnútorným ako vonkajším. Ako dobrovoľné zbory stoja pod kontrolou závodných rád a odborového hnutia.

Aby príslušníci národnej bezpečnosti mohli plne konať svoje povinnosti, musí sa uskutočniť ich hmotné zabezpečenie.

Sociálne demokratická strana žiada, aby tí, čo sa v dobe neslobody prehrešili na národnej cti alebo pomáhali nepriateľovi, boli prísne potrestaní.

15. Socialistická propagácia

Propagácia je výplod modernej civilizácie a pokroku. Dobrá propagácia je mohutná zbraň, ktorá môže výdatne napomáhať rozvoju kultúrnemu ako aj sociálnych snáh. Preto i sociálna demokracia musí sebe vybudovať riadnu propagačnú službu.

Cieľom našej propagačnej činnosti je a bude naše členstvo, ktoré musí byť vyzbrojené vedomosťou a sebavedomím. Je mravnou povinnosťou každého nášho súdruha a súdružky, aby vždy a všade na zhromaždeniach i mimostraníckych obhájili svoju stranu a jej program.

Slovenský národný archív Bratislava, fond Sociálna demokracia na Slovensku, a. j. 11

Dokument č. 91

Programové zásady Demokratickej strany

Programové zásady Demokratickej strany

I.

Vznik a poslanie Demokratickej strany

Ján Kollár:

„Sám svobody kdo hoden, svobodu má vážití každou,
ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.“

Vznik DS - strana Slov.(enskej) nár.(odné) povstanie

Demokratická strana vznikla v najťažších chvíľach ľudstva za druhej svetovej vojny, keď sa slovenský národ so zbraňou v ruke postavil proti nemeckým dobyvateľom a zaujal miesto po boku všetkých demokratických národov sveta. Odmietol tak samostatnú štátnosť z vôle Hitlera, najväčšieho zotročiteľa národov v dejinách.

Demokratická strana sa organizovala ako hnutie, ktoré malo zmyť hanbu na slovenskom národe, uvalenú režimom, spolupracujúcim s najväčším nepriateľom Slovanstva a demokratického sveta. Bolo to hnutie za obnovu československej demokracie založené T. G. Masarykom, M. R. Štefánikom a Dr. E. Benešom. Toto hnutie vychýlilo v Slovenskom národnom povstaní roku 1944 a nadobudlo celonárodného charakteru len preto, že sa zaň postavili všetky vrstvy národa a že najväčší podiel na ňom mal slovenský človek z dedín a mestečiek, roľník a robotník, bez rozdielu náboženského a stranického. Tento slovenský človek v rozhodujúcej chvíli svetového zápasu postavený tvárou nesmiernej presile vojenskej, odvážil sa chopiť zbraň a v slovenských horách po dva mesiace v priamom boji a potom až do konca vojny v partizánskom boji zápasil s armádou nemeckou. Urobil tak nie zo zúfalstva, ale

z hlbokého mravného rozhorčenia nad neľudskými činmi útočníka, z rozhorčenia nad najhrubším zneuctením ľudskosti a prirodzených práv človeka.

DS organizátorka Slov.(enskej) nár.(odnej) rady.

Vedúci činitelia odbojového hnutia pripravujúc ozbrojené povstanie, združili sa so zástupcami Komunistickej strany v Slovenskej národnej rade /pred Vianocami r. 1943/ ako predstavitelia hnutia za obnovu demokracie proti vláde násilia, za obnovu Československej republiky, ako vlasti národa českého a slovenského, za obnovu všetkých sociálnych práv a za vyššiu sociálnu spravodlivosť, vychádzajúc z ducha národného obrodzenia a z jeho hlavných osobností, ako boli Anton Bernolák, Jozef Šafarík, L. Štúr, biskup Š. Moyzes, Dr. Karol Kuzmány, Hviezdoslav a M. R. Štefánik. Združili sa so zástupcami komunistickej strany vo viere, že im rovnako záleží na víťazstve slobody národov a slobody človeka v rámci svetovej organizácie národov, založenej na princípoch všeludskej spolupráce, ako boli vyslovené v Atlantickej charte a potom v Charte spojených národov zo dňa 26. júna 1945.

Ideový zmysel druhej svetovej vojny

Demokratická strana od svojich organizačných počiatkov bola si vedomá, že ideový zmysel tejto hroznej vojny môže záležať jedine v tom, aby sa ľudstvo naučilo vážiť slobody jednotlivca i národov, aby už žiadna mocnosť a žiadny politik nemohol beztrešne pomocou zbraní a teroru rozširovať svoju nadvládu nad slobodnými občanmi a národmi. Preto základná organizačná myšlienka Demokratickej strany spočíva na princípe úcty k človeku a na princípe slobody, ako ju vyjadril T. G. Masaryk slovami: "Eticky je demokracia zdôvodnená ako politika uskutočňovania lásky k blížnemu. Večné večnému nemôže byť ľahostajné, večné nemôže večného zneužívať, nemôže ho vykorisťovať a znásilňovať." - "Demokracia to je hovor medzi rovnými, premýšľanie slobodných občanov pred celou verejnosťou". (Hovory T. G. Masaryka - kapitola o demokracii)

DS buduje na Masarykovom poňatí demokracie

Demokratická strana si bola vedomá, že demokratické zásady filozoficky, mravne a a politicky u nás najlepšie zdôvodnil T. G. Masaryk Jeho osobnosť duchovná žiarila nad našou Republikou najsilnejšie vtedy, keď násilie hitlerizmu najviac zúrilo v Európe. Vtedy občianstvo európskych štátov najlepšie pochopilo hodnotu slobody a demokracie v protiklade k politickému teroru, v ktorom človek nemal nijakej ceny ako človek, len ako nemysliaci nástroj bezuzdnej moci.

DS sústreďuje demokratické zložky národa

Z hrozných rokov vojny pochopili tí, čo zásadám Československej republiky zostali verní, že je zbytočné deliť sa na politické frakcie, podľa rozličného záujmu a stavovského rozvrstvenia a preto sa snažili sústrediť do jedinej Demokratickej strany, počítajúc s politickým sústredením i v socialistických stranách. Podobné sústredenie sa podarilo i strane komunistickej, ktorá za Slovenského národného povstania pojala do seba oficiálne i sociálne demokratickú stranu, takže v čase vyvrcholenia národného odboja o politické vedenie sa delili len dve strany: Demokratická strana a Komunistická strana Slovenska. Demokratická strana nepoužila prívlastku "slovenská", aby tak nevyklúčila možnosť svojho rozšírenia i v českých zemiach.

Československá republika uznaná ako spojenec od všetkých štátov, bojujúcich proti hitlerovskému Nemecku, na čele s prezidentom Dr. E. Benešom a s vládou so sídlom v Londýne, začala slobodne žiť po prvý raz od roku 1939 na povstaleckom území Slovenska a s ňou aj tie idey na ktorých bola založená v roku 1918.

DS oživuje čisté národné tradície

Demokratická strana už za povstania sústreďovala okolo seba väčšinu čl. (československého) národa, keďže inej občianskej strany, postavenej na domácich národných tradíciách, nebolo. Hlinková slovenská ľudová strana, ktorá sa dala do služieb hitlerizmu, stratila svoj dôvod existencie, a nové - za demokraciu a mier bojujúce Slovensko sa sústreďuje okolo povstaleckej Demokratickej strany. Demokratická strana sa tak stáva stranou celonárodnou, bez rozdielov konfesijných a stavovských. Dáva sa do služieb, ktorý je svojou povahou roľníckym a maloroľníckym. Táto okolnosť určuje i charakter strany, najmä voči strane komunistickej, ktorá sa oprela hlavne o vrstvy robotnícke.

DS oživuje nábož(enskú) znášateľnosť

Demokratická strana vo svojich hlavných predstaviteľoch mala vždy kladný pomer k náboženstvu a vážila si úlohy cirkvi v národe. Jej postoj k náboženstvu nebol taktikou, ale podstatnou zložkou jej duchovného ustrojenia. Preto vniesla do politického života nový, vyšší prvok organizačný, prvok konfesijných znášateľnosti na širokom podklade. Otvorila tak znovu osviežujúci prameň národného obrodenia, v ktorom sa obe kresťanské konfesie spojovali v spoločnej práci na povznesenie národa, ako to ukázali vynikajúci muži oboch konfesií priebehom 19. storočia, najmä Kollár a Hamuliak, Ján Hollý a L. Štúr, Štefan Moyzes a Karol Kuzmány. Demokratická strana sa preto oprela o túto krásnu tradíciu náboženskej znášateľnosti, lebo práve táto tradícia bola prvým prejavom demokratičnosti v tomto národe.

DS a idea humanity

Demokratická strana silu svojej existencie čerpala jedine z viery vo víťazstvo Masarykovej republiky československej, lebo si bola vedomá toho, že jedine na jeho pojmoch demokracie môže tento štát zaujať opäť dôstojné postavenie v medzinárodnom živote a že jedine na tomto základe český a slovenský národ môžu tvoriť trvalý zväzok, ako brat s bratom, ako rovný s rovným. Lebo len vyššia idea ako je národná, idea humanity môže tvoriť dokonalý tmel medzi dvoma, síce veľmi príbuznými, ale predsa vyhranenými národnými tradíciami.

DS a Slovanstvo

No, i politické sebazáchovné sily malých slovanských národov nás nútia, aby sme na toto súručenstvo a bratstvo nikdy nezabudli práve tak, ako na súručenstvo všetkých slovanských národov, lebo len vzájomnou podporou môžu slovanské národy dosiahnuť toho miesta, a významu vo svete, ktoré im je určené. Prítom však počítame s tým, že slovanské národy medzi sebou budú zachovávať princípy demokracie a humanity a mravné zákony povyšovať nad záujmy straníckej, mocenskej a ideologickej. Iba tak si vieme predstaviť úspešnú slovenskú politiku. Prezident Dr. E. Beneš vyslovil zásadu slovanskej politiky, ktorú prijíma aj Demokratická strana: "Lebo je v podstate vývoja všetkých slovanských národov, že ak sa dajú v čomkoľvek na stranu fyzickej brutálnej sily, podľahnú a stanú sa jej obeťou." Slovanské národy budú teda len vtedy úspešne spolupracovať, keď si budú vzájomne rešpektovať svoje tradície národné, svoje ponímanie štátu a slobody, lebo len tak môžu získať úctu pokrokového demokratického sveta.

Víťazstvo Demokratickej strany vo voľbách 26. V. 1946.

Základné idey DS.

V prvých slobodných voľbách do Ústavodarného národného zhromaždenia a do Slovenskej národnej rady získala DS absolútnu väčšinu slovenských voličov a teda i dôveru celého národa. V predvolebnom období roku 1945 - 1946 zdôrazňovala DS pri každej príležitosti dôsledne význam československej demokracie, čs. (československej) štátnosti. Široké vrstvy pochopili túto základnú myšlienku DS, opierajúcu sa najmä o tie hodnoty, ktoré pošliapal

hitlerizmus a ktoré predsa zvíťazili vo svetovom zápase. DS vždy s uznaním sa vyslovovala, že v otázke pomeru Čechov a Slovákov Komunistická strana Slovenska a všetky strany české zaujali stanovisko vyjadrené stručne "rovný s rovným" a že celý Národný front potvrdil právomoci slovenských povstaleckých orgánov - SNR a ZP. Tomuto potvrdeniu slovenskej samosprávy a decentralizácie zákonodarnej dala I. čl. (československá) vláda slávnostný a záväzný výraz v tzv. Košickom programe.

Osobitný charakter čs. demokracie a jej prirodzené základy v tradícii a povahe ľudu

DS vychádzala od svojho vzniku z hlbokého presvedčenia, že čs. demokracia má svoj osobitný charakter, ktorý nemôže byť nahradený nijakým mechanickým napodobňovaním štátnej organizácie iných štátov, lebo tento jej charakter bol vybojovaný 150-ročným kultúrnym a politickým zápasom proti nemecko - maďarskej panovačnosti. Ani jeden národ v strednej Európe sa tak ťažko neprebíjal k svojej samostatnosti ako Česi a Slováci, ani jeden národ nebol opustený v takej miere šľachtou a bohatým meštianstvom ako Česi a Slováci, ani jeden národ v našom susedstve nekládol taký dôraz na mravné princípy politiky a bratstvo a rovnosť občanov pred zákonom. V povahe československého ľudu sú teda dané základy prirodzenej demokratičnosti, ktorá nemôže klesnúť na monarchiu, alebo na štátny absolutizmus, lebo ona vyrastala na kultúrnej a náboženskej výchove širokých vrstiev, ktoré dosiahli ešte pred rokom 1918 a potom úplne v prvej ČSR plného vedomia občianskej dôstojnosti. Tomuto ľudu sú požiadavky slobody svedomia a prejavu, nezávislosti moci sudcovskej, oddelenia moci zákonodarnej a výkonnej, bezpečnosti osobnej a majetkovej, sociálnej spravodlivosti ako i slobody súkromného podnikania bez vykorisťovania nemajetných - samozrejmosťou.

DS za ďalší rozvoj hospodárskej demokracie

Princípy plánovaného hospodárstva štátneho, spolkového a družstevného podnikania boli taktiež už súčasťou našej demokracie hospodárskej v prvej republike. DS sa postavila v predvolebnom období za ďalší rozvoj hospodárskej demokracie, za poštátnenie kľúčového priemyslu a energetických zdrojov, za dokonalejšie plánovanie, za kooperáciu štátneho, družstevného a súkromného podnikania, ale s dôraznou požiadavkou, aby sa z hospodárskej demokracie nevyvinul hospodársky absolutizmus, ktorý by ohrozil základy politickej demokracie a vo svojich dôsledkoch viedol k hospodárskemu autarkizmu a tým k zníženiu sociálnej úrovne všetkého občianstva.

DS odmieta polit.(ický) a hosp.(odársky) dogmatizmus

DS tak odmieta národohospodársky dogmatizmus komunistického učenia, lebo dogmatizmus sa prieči princípu vývinu a starej skúsenosti, že vedecké hypotézy sa menia a ustupujú novým, a to nielen v obore duchovných, ale i prírodných vied. Vedecký dogmatizmus presadený do politiky, znamená politický absolutizmus, čiže opak demokracie. DS však neraz prehlásila a skutkami dokázala, že chce doplna využívať vedeckých právd a všetkých vymožeností pokroku pre vyššiu mravnú a hmotnú úroveň národa a Československej republiky.

Názov strany

Zakladatelia strany vo vedomí, že slovenský národ sa z úplnej politickej nesamostatnosti dostal do radu slobodných národov len postupným víťazstvom demokratických ideí v Európe v 19. a 20. storočí a že teda slovenský národ ďakuje za svoje oživenie a za svoj kultúrny a hospodársky vzrast len tým ideám, prijali označenie "Demokratická strana", aby zdôraznili trvalý a podstatný význam týchto ideí pre národ i pre Československú republiku. Sú to idey, ktoré vystihujú len čiastočné duchovné úsilie o organizáciu dnešného sveta, idey jednostranne mocensky, stavovsky alebo hospodársky orientované, ale jediná podstatná idea nového veku je idea parlamentnej kooperujúcej demokracie, ako jediný mravne najvyšší prostriedok

tvoriacej sa svetovej spolupráce a svetového mieru. Toto označenie je tým pamätnejšie, že vzniklo v druhej svetovej vojne, v najväčšom boji všetkých čias medzi princípom diktatúry a demokracie.

Základné ciele Demokratickej strany

Poslaním Demokratickej strany je:

- 1 Chrániť, zdokonaľovať a politicky uskutočňovať demokratické zásady
- 2 vychovávať a viesť národ v duchu jeho najlepších národných a kresťanských tradícií k životu mravne lepšiemu, fyzicky zdravšiemu, kultúrne bohatšiemu a sociálne vyrovnanšiemu
- 3 usilovať sa všetkými prostriedkami, aby sa mravne a fyzicky, kultúrne a hospodársky vzrámal rovnomerne každý jednotlivec, ako i každá rodina, každý obec i každý kraj
- 4 starať sa, aby toto úsilie dialo sa slobodne v medziach zákonov, pokojne bez strachu, nátlaku a núdze
- 5 chrániť a upevňovať ideové základy čl.(československej) republiky v duchu humanitných princípov jej prvého prezidenta - Osloboditeľa
- 6 napomáhať vzájomnú úctu a bratstvo Čechov a Slovákov
- 7 napomáhať vzájomnú úctu a priateľstvo všetkých slovanských národov
- 8 napomáhať vzájomnú úctu a priateľstvo všetkých, nám blízkych i vzdialených národov
- 9 slúžiť vždy a vo všetkom pravde pred lžou, spravodlivosti pred násilím
- 10 odstraňovať každú krivdu, utrpenie, zneužívanie moci a zákona, sociálnu biedu a zanedbanosť, aby život národa a štátu bol šťastný a ľudsky dôstojný.

II.

Miesto Demokratickej strany v súčasných ideových prúdoch

Demokratická strana sa utvorila v druhej svetovej vojne, ktorá bola výsledkom veľkej mravnej a politickej krízy ľudstva. Priamou príčinou jej však bol fašizmus a nacizmus, ktorý jednotlivca obetoval modle štátu a personifikoval štát ako mocné božstvo, ktorému je všetko dovolené, ktoré nepozná hraníc dobra ani zla, ani nijakej ľudskej miery. Fašizmus odmietal kapitalizmus ako aj marxizmus, marxizmus zase odmietal liberalizmus, kapitalizmus i fašizmus a liberalizmus čiže kapitalizmus odmietal taktiež všetky ostatné smery. Tieto politické smery postavené proti sebe, môžu vždy vyvolať konflikt mocensky a priviesť novú záhubu na svet, preto Demokratická strana nehľadá zakotvenie ani v jednom veriac, že budúcnosť musí priniesť vyjasnenie a musí nájsť novú formuláciu, tak potrebnú pre mier a pokrok vo svete. Demokratická strana nemôže byť účastná na nijakom masovom hnutí, ktoré je nesené nedôverou a nenávisťou k inému hnutiu, nemôže prijať nijakú politickú dogmu, proti ktorej sa stavia iná politická dogma. Politický dogmatizmus vedie k zbožšteniu štátu a jeho moci a vedie ku konfliktu. Dogma absolútneho individualizmu a dogma absolútneho kolektivismu vedie tak či tak ku kultu moci ako na poli hospodárskom a vojenskom, tak i na poli politickom. Demokratická strana však, vychádzajúc zo základných princípov kresťanstva a humanitnej demokracie je presvedčená, že dobre spolužitie občanov a národov je možné len na základe dohody a dôvery a na základe práva, nie na základe mocenskej povahy.

Svojim vznikom a zložením od začiatku nebola Demokratická strana stranou ani triednou ani stavovskou, ani konfesijnou alebo ideologickou v zmysle niektorej vyhranenej ideológie.

Vznikla z úsilia vyviesť celý národ z priepasti nacizmu a postaviť ho na duchovný základ jemu vlastný, na jeho dobré národné humanitné tradície, na jeho zmysel pre sociálnu spravodlivosť, na jeho prirodzenú demokratičnosť. Slovenský ľud šiel v tejto nádeji spontánne do povstania a priniesol svoje obete. Šiel aj v tej nádeji, že víťazné Spojené národy poučené príčinami tejto vojny, usporiadajú svet tak, aby každý národ mohol žiť pokojne. Demokratická strana sa tejto nádeje nevzdala, ale práve preto neprijala nijaký politický dogmatizmus, či by to bol konzervatívny liberalizmus a s ním kapitalizmus, či už radikálny marxizmus. Každý národ a každý štát má svoju cestu k šťastiu, len to nesmie byť cesta násilia a nenávisť.

Preto Demokratická strana ako základ svojej duchovnej orientácie prijíma predovšetkým princípy kresťanskej viery a mravnosti, ako základ ideovo - politickej orientácie princípy vývinovej parlamentnej demokracie, ako základ svojej sociálne - hospodárskej orientácie princípy sociálneho reformizmu.

Kresťanský duchovný základ prijíma preto, lebo zásady kresťanskej mravnosti, ako ideál sveta, žijúceho v zásadách ľudskosti, zostávajú v platnosti a neboli dosiaľ ničím prekonané.

Princíp vývinovej parlamentnej demokracie prijíma preto, lebo pokroku 19. a 20. storočia rozvojom vedy, komunikácie a všeobecnej vzdelanosti, prímer občianstva vyspel tak ďaleko, že väčšina občianstva môže byť účastná na rozhodovaní o činoch vlády pomocou svojich zástupcov, verejnej kritiky a kontroly. Princíp parlamentnej demokracie je výrazom pokrokovosti a mravnej vyspelosti občianstva a dôkazom toho, že možno spravovať štát bez útlaku a akéhokoľvek znásilňovania občianstva prostou autoritou zákona. Konečne princíp parlamentnej demokracie je jediný, ktorý je vhodný zabezpečiť i svetový mier.

Sociálny reformizmus prijíma Demokratická strana na rozdiel od akejkolvek ideológie, ktorá vychádza z určitých apriórnych predstáv o zložení spoločnosti a z apriórnych zásad národohospodárskych preto, lebo je pevne presvedčená, že akékoľvek celkové usporiadanie riadenia spoločnosti a jej hospodárstva sa musí diať tak, aby neboli poškodené hlavné zdroje hospodárskej sily (pracovný výkon, iniciatíva osobná a podnikavosť, zodpovednosť, zahraničný obchod, plynulá distribúcia a hlavne ekonomická účelnosť a rentabilnosť), to značí, že zásahy do usporiadania spoločnosti a jej hospodárenia musia mať charakter reformný a opravný, a nie narušujúci plynulý a intenzívny chod hospodárenia.

Demokratická strana trvá teda na zásade súkromného vlastníctva, ale súčasne i na základe sociálnej spravodlivosti a vyrovnanosti. Tieto dve zásady nevyklučujú plánované hospodárstvo, ale ho v určitom zmysle vyžadujú. Štát môže dvojakým spôsobom uskutočňovať plánovanie v hospodárstve, 1./ alebo prevezme výrobné prostriedky do svojich rúk 2./ alebo ich zákonom podrobí určitým úlohám ponechávajúc súkromné vlastníctvo, aby slúžili sociálnej spravodlivosti a vyrovnanosti. Dnešnému stavu ako aj našim národným a štátnym podmienkam vyhovuje najlepšie syntéza týchto dvoch spôsobov, pričom sa štát musí vyvarovať takého rozpätia štátneho podnikania, ktoré by znemožnilo súkromné podnikanie a osobnú iniciatívu a ktoré by ohrozilo vo svojich dôsledkoch i občianske práva a slobody. V súkromnom podnikaní v osobnej iniciatíve, v pracovitosti a osobnej zodpovednosti sú i mravné hodnoty, bez ktorých je zdravá spoločnosť nie možná. Úlohou štátu bolo a bude tieto hodnoty podporovať, využiť a usmerniť tak, aby boli na prospech jednotlivca ako i všeobecnému blahu.

Mnohí rozlišujú dnes smery pokrokové od reakčných a spiatočnických. Podľa všetkých dejinných skúseností a všetkých filozofických teórií, pokrokom sa nemôže nazvať zužovanie slobody, ale jej rozširovanie, pokrokom sa nemôže nazvať usporiadanie spoločnosti na princípe trvalého donucovania občanov k všetkým úkonom, ale pokrokom sa môže nazvať jedine výchova k vyššej a širšej zodpovednosti, k vyššiemu uvedomeniu, k vyššej vzdelanosti

a vyššej mravnosti. Tieto hodnoty a táto pokrokovosť sa nemajú vynucovať ani umele vytvoriť. Pokrokovým smerom je teda taký smer, ktorý vedie občanov k vyššej slobode a súčasne k vyššej zodpovednosti pred svedomím a zákonom a k vyššej mravnosti. Demokratická strana sa teda hlási k pravej pokrokovosti.

III.

Názory Demokratickej strany na ústrojnosť národnej spoločnosti

1. Človek

Cieľom všetkých vynikajúcich osobností a vynikajúcich politikov všetkých čias bolo pozdvihnúť mravnú a kultúrnu úroveň človeka, lebo je isté, že charakter jednotlivcov udáva i charakter spoločnosti. Preto cieľom Demokratickej strany je človek mravne pevný, fyzicky zdravý, vzdelaný, politicky slobodný a hmotne samostatný. Individualitu človeka však musí ohraničovať záujem rodiny, obce, národa a štátu. Dokonalá spoločnosť vzniká zo súladného vzťahu jednotlivca a zložiek spoločnosti. Preto neuznávame za správnu zásadu: „Národ a štát je ničím a všetkým je len jednotlivec.“

2. Rodina

Rodina je prirodzeným zväzkom ľudí. V rodine je zdroj mravnej sily a zdroj základných vlastností národa. Úpadok rodinného života, obetavosti a lásky rodičovskej, znamená i úpadok celej spoločnosti. Preto rodine sa má dostať zákonnej ochrany a v určitých prípadoch aj podpory, aby nepodľahla rušivým vplyvom a aby z nej vychádzali ľudia charakteru mravne uceleného, ktorí by mali zmysel pre povinnosti k blízkym, k svojmu národu i k svojmu štátu. Z toho dôvodu na prvom mieste bude sa naše úsilie sústreďovať na ochranu rodinného života, na ochranu materstva, na starostlivosť o zdravie, výchovu a vzdelanie detí a dospievajúcej mládeže ako hlavnej záruky budúcnosti národa. So starostlivosťou o rodinu súvisí hlavná čiastka sociálnej starostlivosti vôbec. Niet nič krajšieho na politickom úsilí každej strany, ako úcta k rodine a starostlivosť o ňu. Preto Demokratická strana má pred očami ďalekosiahle zlepšenie rodinného života, najmä tým, aby každá rodina mala po bytovej stránke svoj dôstojný domov.

3. Národ

Národ v širšom slova zmysle je rozšírená rodina, ktorá je spojená rečou, mravmi a zvykmi, spôsobom života a stáročnými spoločenskými vzťahmi. Slovenský národ za pomoci bratského českého národa došiel k plnému národnému povedomiu priebehom 19. a 20. storočia. Slovenský národ stal sa spoluzakladateľom a spolutvorcom Československej republiky, ktorú považuje za svoj najprirodzenejší domov a ktorú chce k svojmu vlastnému blahu i k blahu českého národa budovať a zdokonaľovať. Slovenský národ však prebudený k aktivite kultúrnej i politickej predpokladá, že bude môcť rozvíjať slobodne v medziach hodných ústavných zásad a zákonov všetky svoje schopnosti a národné vlastnosti. Slovenčina bude na Slovensku úradnou rečou, vyučovacím jazykom na školách všetkých druhov a stupňov a okrem toho na celom území štátu popri češtine druhou štátnou rečou. Všetky tradičné i nové kultúrne ustanovizne, školy osvetové zariadenia budú slúžiť na povznesenie, upevnenie národného ducha a národnej pospolitosti. Národ je tmelom všetkých zložiek stavovských, triednych, regionálnych, náboženských a iných, ktoré nesmú sa nikdy dostať do konfliktu s životnými funkciami národa a štátu. Demokratická strana bude vždy brániť národ pred každým pokusom, ktorý by ho chcel ovládnuť výsadným postavením niektorej triedy, niektorého stavu, alebo nejakej skupiny, lebo len súladné spolunažívanie, súladná spolupráca všetkých záujmových skupín v národe je predpokladom zdravého vývinu. Sú názory, že

ideálom národnej pospolitosti je tzv. beztriedna spoločnosť, ale súčasná veda a súčasný mravný stav ľudstva ukazujú, že spoločnosť bez určitých rozdielov čo do povolania, čo do stavu, čo do ľudských vlastností je nie možná. Cieľom demokratickej politiky je tieto rozdiely zmierňovať na najmenšiu mieru tak, aby život národa sa rozvíjal bez stresov a k pomernej spokojnosti všetkých jej členov. Zásady kresťanskej mravnosti sú najlepším činiteľom, ktorý v ľudskej spoločnosti zmierňuje všetky rozdiely a nedorozumenia. Demokratická politika, pripúšťajúca slobodný rozvoj jednotlivca, jednako bude hľadiť zákonmi a rozličnými zariadeniami usmerňovať život národa tak, aby bol životom usporiadanej a vzornej rodiny, ktorá sa nedá rozložiť a citovo rozbiť tzv. triednym bojom.

IV.

Názor Demokratickej strany na organizačné útvary národnej spoločnosti

1. Obec

Obec je organizačná jednotka štátu. Dobre usporiadaná a dobre vedená obec je základom dobrej štátnosti. Preto kladieme osobitný dôraz na vyspelú demokratickú a pružnú obecnú samosprávu. Preto kladieme dôraz na inštitúciu miestnych národných výborov, ktoré postupom času prevezmú čo najviac zodpovednosti za život v obci, za jej bezpečnosť a poriadok, za kultúrne a sociálne potreby občanov. Miestne národné výbory nech sa stanú základom vyspelej demokratickej decentralizovanej štátnej správy. Miestne národné výbory nech majú svoje samostatné hospodárenie a nech disponujú svojimi a prípadne i štátom určenými prostriedkami podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia. Obec nech je štát v malom a nech sa v nej odráža všetok život národa a štátu. Akže veľké mestá už dávno majú vyspelú samosprávu, je nanajvýš potrebné, aby aj malé obce mali vyspelú samosprávu. Po tejto stránke mestské vyspelé samosprávy musia napomáhať rozvoju malých samospráv tak, aby zariadenia kultúrne či sociálne, ktoré má mesto, mohla mať v malom i každá obec. Týka sa to najmä zariaďovania kultúrnych stredísk, kultúrnych domov, knižníc, čítární, divadelných javísk, biografov, kúpalísk, zdravotných ambulatórií, detských útulkov atď. Jedine takto nastane potrebné zblíženie mestských a vidieckych vrstiev a jedine takto uvoľnia sa a zušľachtia mnohé krásne zvyky a dobré mravy, ktoré náš národ pred svetom vyznačovali. Demokratická strana sa starala a bude sa starať i naďalej, aby obecná samospráva bola vždy v rukách skúsených a statočných ľudí, ktorí majú dôveru občanov.

Našou základnou požiadavkou bude, aby sa obecné samosprávy v duchu ústavy, podľa primeraných zákonov a nariadení stále viac a viac zdokonaľovali a preberali na seba čo najviac zodpovednosti a iniciatívnosti, čo bolo dosiaľ len v kompetencii ústredných úradov.

2. Okresné alebo krajové samosprávy

Okresy tvoria na Slovensku už od dávna prirodzené regionálne celky, ktoré majú dost' odlišný charakter na západnom, strednom alebo východnom Slovensku. Je preto prirodzenou požiadavkou, aby okresné samosprávy, čiže okresné národné výbory boli vybavené takou právomocou, aby všetky snahy obcí i jednotlivcov, každého okresu sa mohli uplatniť v rámci samosprávy. Okresné, miestne národné výbory majú predovšetkým koordinovať všetku činnosť miestnych národných výborov a robiť sprostredkovateľov medzi miestnymi národnými výbormi a ústredným úradom.

Tak ako miestne národné výbory sa majú snažiť o rozkvet obce po stránke kultúrnej, hospodárskej, tak zase okresné národné výbory majú sa starať spravodlivo o celý život okresu, o jeho kultúrne a hospodárske povznesenie. Preto právomoc okresných samospráv len vtedy bude mať zmysel a význam, keď bude vybavená i určitou kompetenciou finančnou a

hospodárskou, keď bude môcť rozvinúť všetky schopnosti pre výstavbu a hospodárske zveľadenie okresu.

Demokratická strana bude dbať, aby na čele okresu stáli ľudia charakterní a podnikaví., obetaví, ľudia, ktorí by mali široký rozhľad a odborné schopnosti.

Okresné národné výbory majú vyvinúť takú činnosť pomocou odborníkov, aby okres odzrkadľoval v malom celý život národa, aby nebolo zariadenia, inštitúcie, ktorým by okres nebol vybavený, nech už sa to týka výroby základných životných potrieb /stavba menších tovární, koncentrácia priemyslu, elektrina, vodovody. pokusné stanice, poľnohospodárske vyššie školy, múzeá, sanatóriá, študentské a učňovské domovy atď./ Demokratickou politikou môže byť jedine taká politika, ktorá venuje čo najväčšiu pozornosť decentralizácii všetkých finančných vymožeností do okresov a krajov a ktorá ozdraví celý hospodársky život štátu decentralizovaním masovej výroby a decentralizovaním kultúrnych a sociálnych zariadení.

Nesmie byť na jednej strane okres blahobytný a všestranne vyspelý, na druhej strane okres biedny a zaostalý.

3 Krajinské a národné samosprávy

Požiadavkám pružného decentralizovaného štátu je, aby historicky, geograficky, prípadne etnograficky ustálené celky neboli centralizmom nivelizované na perifériu hlavného mesta štátu, ale aby ďalej rozvíjali svoju osobitosť kultúrnu a hospodársku a najmä svoju vlastnú iniciatívu. Takéto celky ČSR sú krajina Česká, Moravsko - sliezská a Slovensko. Zatiaľ čo české majú svoje historické samosprávy, starým centralizmom rakúsko - uhorským veľmi oklieštené Slovensko má mať iné postavenie v rámci štátu ako krajiny české a to nielen z dôvodov odlišného historického vývinu, ale tiež preto, že Slovensko je najvzdialenejšie od hlavného mesta štátu a že už za prvej republiky prekonávalo vývin k vyššiemu typu samosprávy. Za Slovenského národného povstania sa ujal zákonodarnej a výkonnej moci na Slovensku SNR a ZP ako zástupcov vlády. Demokratická strana na svojom prvom celonárodnom zjazde v Turč.(ianskom) Sv.(ätom). Martine v dňoch 7. - 8. júla 1945 vyslovila sa v druhom bode zjazdovej rezolúcie o postavení Slovenska v republike takto: „Sme pevnú, jednotnú, silnú, nedeliteľnú a usporiadanú Československú republiku, ako spoločný štát Čechov a Slovákov. Len v tomto štáte v nerozlučnom politickom zväzku s bratským národom českým, má slovenský národ zabezpečené všetky predpoklady všestranného národného i politického rozvoja. V záujme zachovania československej štátnej zvrchovanosti na území celého štátu, sme za takú právomoc prezidenta republiky, Československého národného zhromaždenia, čl.(československej) vlády, ako aj Slovenskej národnej rady, ktorá im zaručí potrebnú mravnú a politickú autoritu doma i voči zahraničiu“. A v treťom bode: „Sme za to, aby sa na Slovensku zachovali politické výdobytky Slovenského národného povstania“.

Demokratická strana teda žiadala a žiada, aby Slovensko malo zákonodarný zbor s vymedzenou zákonodarnou činnosťou a jednak aby malo zbor pre výkonnú moc, vymedzenú jednak vládou a jednak činnosťou slovenského zákonodarného zboru a to tak, aby zvrchovaná moc štátu a Národného zhromaždenia nebola nijako narušená.

Z princípu ľudovej demokracie vyplýva i princíp širokej samosprávy. Demokratická strana by uvítala, keby sa tento princíp uplatnil aj v samospráve českých zemí. Zo skutočnosti, že Slovensko prispelo k vlastnému oslobodeniu, že má predpoklady pre svoj národný vývin plynie, že chce mať v republike také politické, hospodárske a kultúrne postavenie, ktoré neohrozí jednotu republiky, ale zaisťuje mu podmienky nehateného všestranného vývinu. Nástojíme na tom, aby politická účasť Slovenska na zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci bola primeraná jeho váhe a sile, najmä aby bola personálna politika, celá štátna

administratíva, školstvo, súdy a štátne podniky na Slovensku v rukách domácich úradov a ľudí.

Hospodársky rozvoj Slovenska nech je umožnený primeranou účasťou na štátnych investičných podnikaniach, nech sa dobuduje komunikačná sieť a nech sa všemožne podporuje aj súkromné podnikanie, poľnohospodárstvo a priemysel, obchod, živnosti, najmä s ohľadom na medzinárodný obchod, na clá a tarify.

Turistickému ruchu na Slovensku nech sa venuje zvýšená starostlivosť.

V sociálnom ohľade má sa brať zreteľ na nižšiu životnú úroveň prevažnej časti slovenského ľudu, na budovanie zdravotníckych zariadení, najmä štátnych zdravotných ústavov.

Na kultúrnom poli nech sa dovŕši výstavba školstva každého druhu a nech sa všestranne umožňuje ďalší kultúrny rozvoj Slovenska.

4 Štát - idea štátu

V Československej republike chceme mať moderný, pokrokový, vnútorne usporiadaný a vyrovnaný, spravodlivý a právny štát, ktorý v najvyššej možnej miere zabezpečí jeho dvom národom - Čechom a Slovákom - objektívne podmienky všestranného rozvinutia, hospodárskeho a kultúrneho pokroku pri plnom zachovaní všetkých demokratických občianskych práv a slobôd. Politická rovnoprávnosť oboch národov, štát tvoriaci, ako aj zaistenie všetkých možností ich ľudského a národného života sú pre nás samozrejmom vecou. Preto musí byť dohoda medzi Čechmi a Slovákami ústavne vymedzená, a to jasne, pevne a definitívne. Ani jeden občan, ktorý si riadne plní svoje povinnosti zákonom a právom uložené, nesmie mať pocit, že sa mu v akomkoľvek smere krivdí len preto, že je príslušníkom niektorého národa, rasy, niektorej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, spoločenskej triedy alebo politickej strany.

Chceme, aby ČSR bola národným štátom dvoch najbližších slovanských národov, ktoré sa dobrovoľne rozhodli utvoriť tento štátny celok a navždy v ňom zotrvať. Chceme, aby ČSR bola jednotným, nedeliteľným, slobodným a demokratickým štátom bez separatistických a politicky odstredivých smerov. ČSR teda nebude štátom národnostným. Pokiaľ zostanú v ČSR nejaké menšiny, nesmú mať charakter národnostne politický.

Na základe Postupimskej dohody r. 1945 bola odstránená z územia Republiky menšina nemecká. Maďarská menšina na základe rozhodnutia parížskej konferencie OSN má byť vymenená v prevažnej väčšine so slovenskou menšinou v Maďarsku.

Slovanské menšiny na území nášho štátu budú požívať plné občianske i politické práva a poskytnú sa im možnosť slobodného kultúrneho a národného rozvoja.

Idea štátu. Prezident osloboditeľ zanechal odkaz, že národy sa udržujú tými ideami z ktorých vznikli. I vzkriesená ČSR musí mať štátnu myšlienku každému občanovi jasnú a samozrejmu. Štátnou ideou ČSR je aby oba štát tvoriace národy a všetci ich príslušníci a občania našli v nej ochrankyňu slobôd a práv, záruku pokroku, blahobytu a šťastného života. Štátna idea československá musí byť presvedčením, za ktoré bude ochotný každý občan priniesť všetky obeť - i vlastný život. Tejto myšlienke nech slúži všetko konanie, najmä národná výchova, kultúrna i osvetová činnosť. Činnosť, ktorá by sa dostala do rozporu s ideou štátu má byť včas paralyzovaná a zamedzená. Pretože ČSR je štátom dvoch najpríbuznejších národov, má sa podporovať každé úsilie, ktoré v záujme štátnej idey oba národy psychologicky, kultúrne i prakticky zblízuje. Za týmto cieľom má sa napomáhať spontánne zblížovanie Čechov a Slovákov, aby sa vo vzájomnom zjednotení duchovnom, hospodárskom a sociálnom idea čsl.(československej) štátnosti bola vrcholnou ideou národných túžob. Takto ČSR splní